

ROMÂNIA RURALĂ ȘI INTEGRAREA EUROPEANĂ

IOANA PETRE

Studiul prezintă modul de poziționare a populației din România față de proiectul Uniunea Europeană și, în mod particular, a populației din arealul rural românesc, pe de o parte, și, pe de alta, a populației din Europa celor 25 de state care au aderat la UE înaintea țării noastre.

Ceea ce diferențiază în principal poziția românilor este gradul mai ridicat de optimism în legătură cu beneficiile integrării, comparativ cu atitudinea populației din celelalte state europene.

Elementul care apropie poziția românilor de a celorlalți europeni este departajarea unor categorii sociodemografice care prezintă o atitudine mult mai rezervată față de proiectul UE: indiferent de tipul de țară analizat, țăranii, muncitorii necalificați, persoanele în vârstă, șomerii etc., mai degrabă resping decât aprobă proiectul european. Explicația este handicapul social (mai mare sau mai mic) al tuturor acestor categorii, care îi determină să aprecieze că UE nu le-a adus și nu le-ar putea aduce vreun avantaj personal semnificativ.

Proiectul Uniunii Europene, renăscut în forță în ultimele decenii, se dorește a fi, cel puțin în structurile sale înnoite de astăzi, nu doar unul de natură economică, cum a fost poate la începuturile sale, nu doar unul de natură geopolitică, ci și un construct de mare anvergură socioculturală. El s-a născut și, mai ales, a evoluat din nevoia și ambiția inițiatorilor și promotorilor care s-au succedat în ultimii șaizeci de ani de competiție cu celelalte mari puteri economico-politice ale timpului, cum ar fi SUA, Japonia sau, în a doua parte a secolului XX, URSS și sateliții săi.

O nouă oportunitate pentru relansarea proiectului european a apărut la începutul anilor '90, odată cu dispariția granițelor dintre cele două lumi, cea comunistă și cea capitalistă.

Se poate aprecia că marea provocare a începutului de mileniu trei este chiar această ambițioasă relansare a proiectului european.

Uniunea Europeana însă nu este și nu are cum să fie o structură economică, politică și culturală omogenă, nici măcar în sectorul economico-financiar, în ciuda eforturilor concertate în această direcție. În realitate, Europa Unită este un construct diversificat, dar și stratificat. Referitor la al doilea atribut, trebuie spus că este la ordinea zilei aprecierea că avem de-a face cu o **Europă cu mai multe viteze** (cel puțin trei). Astfel, simplificând, se pot distinge astăzi – cel puțin după nivelul dezvoltării socioeconomice și după calitatea vieții populației, trei macroregiuni, având viteze diferite de dezvoltare:

a. așa-numita **Bătrâna Europă**, compusă din **nucleul dur** al primelor 15 țări integrate;

b. **Noua Europă**, alcătuită din următoarele 10 state integrate, 8 dintre ele fiind foste țări cu regim comunist până în 1989;

c. **Nucleul încă slab al Noii Europe**, din care fac parte România și Bulgaria, acestea fiind și cel mai recent integrate state în UE.

În acest conglomerat care se numește *Uniunea Europeană* și care, prin statut, aspiră la omogenitate socioeconomică și la diversitate spirituală, România a dorit să își facă loc cu întreg capitalul cultural și material de care dispune, dar și cu neputințele care o macină încă (juridice, morale, economice, politice). Și, începând cu ianuarie 2007, în mod formal, România a fost admisă în Uniune cu drepturi depline.

În cele ce urmează vor fi dezvoltate, mai întâi, câteva aspecte specifice ale **suportului public pentru integrare și pentru o uniune consfințită și constituțional** în România, în general și, în mod particular, în România rurală. În partea a doua, vor fi prezentate câteva caracteristici ale suportului popular pentru Proiectul Europei Unite în țările aparținând primelor două viteze amintite mai înainte.

Suportul populației românești în general pentru proiectul european al integrării a fost și rămâne majoritar, procentele fiind chiar superioare celor atinse în alte state recent pătrunse în structurile europene sau chiar în țările cu statut mai vechi de membru.

În România, evoluția susținerii populare a integrării europene a plecat de la o respingere destul de agresivă, la începutul anilor '90, atunci când a făcut carieră cunoscutul slogan „nu ne vindem țara”. În acel moment, populația românească „pro-occidentală” era minoritară. Treptat, grupul suporterilor participării românești la proiectul european s-a lărgit în special prin conștientizarea avantajelor pe care le-ar aduce țării o astfel de integrare. Dar, trebuie spus că transformarea minorității de atunci în majoritatea „prooccidentală” de astăzi nu a fost lipsită de obstacole, în primul rând din cauza stării de criză cvasigeneralizată și prelungită în care a intrat România încă din primii ani după schimbarea tipului de regim politic. Astfel că ea a pierdut startul în relansarea socioeconomică postcomunistă. Și dacă societatea românească a întârziat enorm, reușind doar în ultimul moment să se „urce” în trenul european, nu același lucru s-a întâmplat cu celelalte opt țări central și est-europene care au ieșit din totalitarismul comunist. Întârzierea startului va conduce, probabil, la menținerea mulți ani de acum înainte a unor mari decalaje față de grupul celor opt și, cu atât mai mult, față de nucleul dur, alcătuit din cele 15 state europene occidentale (**Bătrâna Europă**). Menținerea decalajelor va fi favorizată și de înăsprirea de ultimă oră a condițiilor impuse pentru aderare și integrare, ca și de diminuarea „recompenselor” de care s-au bucurat statele care au aderat la Uniunea Europeană înaintea României.

Atitudinea proeuropeană a românilor, conform tuturor eurobarometrelor efectuate periodic în România și în țările deja membre, **a fost și este în continuare covârșitor majoritară**, populația privind, în acest moment, integrarea în UE și în NATO ca pe o soluție-„miracol” pentru ieșirea din criza macrosocială și din milioanele de crize individuale care sunt trăite de mari categorii defavorizate.

Totodată, conform acelorași sondaje specializate, pe măsură ce cultura politică evoluează, în primul rând prin creșterea stocului de cunoaștere, are loc o oarecare temporizare a entuziasmului anterior. Realitatea integrării devenind mai limpede, românii încep să vizualizeze mai clar și costurile sociale, economice, culturale, politice etc., nu doar avantajele acesteia. Cu alte cuvinte, deși se menține la cote înalte, susținerea proiectului european de către români devine, în aceste zile, una problematizată, cu numeroase întrebări și confuzii, fapt care trebuie gestionat de toți actorii răspunzători, începând cu instituțiile specializate ale guvernului și terminând cu cele mai influente secțiuni, cu rol în formarea și educarea socială (școala, mass-media, partidele politice etc.).

Problema susținerii populare a proiectului european a devenit acută în Europa Occidentală abia în ultimii ani, atunci când Franța și Olanda au respins, prin referendumuri naționale, tratatul constituțional. În 2005, în aceste țări votul majoritar a fost *NU* în legătură cu Constituția Europeană, fapt care a declanșat mari dezbateri atât în plan mediatic, dar și politic și științific.

Cauza atitudinii anticonstituțional-europene se află în însuși modul în care s-a construit inițial proiectul unificării europene. Mai exact, se reproșează aportul aproape exclusiv al elitelor la constructul european, consultarea celorlalte categorii de populație lipsind aproape cu desăvârșire, până în 2005. Populația a amendat, prin votul ei direct, derularea de până acum a construcției europene sub comandă elitară (elite politice, administrative, economice, științifice, culturale etc.) și excluderea ei totală de la luarea deciziilor¹.

În plus, așa cum rezultă din lucrarea citată mai înainte, analizele corelative asupra celor care nu acordă suport proiectului european au scos în evidență corelații interesante cu variabilele sociodemografice, precum vârsta, sexul, statusul ocupațional al persoanelor care au respins proiectul respectiv. Este probabil ca apartenența la categoriile cele mai dezavantajate din societate (șomeri, săraci, necultivați etc.) să-și fi pus amprenta asupra modului de percepere a proiectului european. Cu alte cuvinte, perdanții individuali ai Europei nu pot vedea cu ochi buni un proiect din care ei nu au avut până acum nimic personal de câștigat sau, în orice caz, nu văd care ar putea fi acest câștig.

Ipotezele explicative ale atitudinii populare față de Uniunea Europeană se structurează în mai multe registre. Mathew Gabel avansează supoziția unei legături între liberalizarea pieței economice europene și susținerea de către diversele

¹ Gabel, M., *Public Support for European Integration: An Empirical Test of Five Theories*, în „Journal of Politics”, 60(2), 1998, pp. 333–354.

grupuri sociale a integrării. Politicile „prea” liberale au antagonizat pe cei mai puțin educați și mai expuși șomajului, făcându-i să spună *NU* proiectului constituțional european.

Alți autori, precum Clifford Carruba², găsesc **explicații de tip post-materialism** pentru susținerea/respingerea ideii de UE. În această categorie de lucrări sunt avute în vedere două tipuri de ipoteze: pe de o parte, cele care susțin relaționarea atitudinilor de variabile precum *identitatea națională* sau chiar *cultura politică* specifică fiecărei societăți; în acest caz țările ar juca rolul unei „cutii negre” explicative. Sunt și autori care avansează ideea că susținerea cetățenească este cu atât mai ridicată cu cât țările respective au beneficiat mai mult din punct de vedere economic de apartenența la UE.

Alte genuri de explicații converg spre ideea că nu este vorba atât de un calcul cost/beneficiu, cât de un raport al democrației însăși, legat de gradul de informare și de cunoaștere politică (Joseph Jansen³). Iar alte ipoteze converg către ideea că perceperea de către cetățeni a performanțelor economice naționale joacă rol de „shortcut” pentru a evalua efectul integrării europene asupra țării lor, aici făcându-și loc și ipoteza că adeziunea europeană trebuie pusă în relație directă cu **sistemul de valori și de credințe**.

În cele ce urmează, vom sintetiza concluziile unei analize sociologice transeuropene asupra atitudinii cu privire la construcția europeană, analiză prezentată, în aprilie 2006, la Colocviul AFSP, având ca temă de dezbateră chestiunea „Spre o Europă a elitelor?”. Autorii studiului⁴, pornind de la datele din Eurobarometrele realizate în 2004 în 25 de țări europene, analizează impactul pe care îl au anumite variabile sociodemografice asupra susținerii proiectului Europei Unite. Pentru aceasta, s-a construit un indicator complex de susținere a Europei, pornind de la cinci întrebări disponibile din eurobarometrul amintit (2004). Au rezultat cinci indicatori difuzi care, împreună, măsoară o variabilă latentă de susținere europeană. A fost denumită *latentă* întrucât cea reală are vizibilitate doar atunci când se realizează consultarea prin vot *pro* sau *contra* a întregii populații⁵.

² Carruba, C. J., *Net financial transfer in the European Union*, în „Journal of Politics”, 59(2), 1997, pp. 469–496.

³ Jansen, J., *Postmaterialism cognitive mobilisation and public support for European Integration*, în „British Journal of Political Science”, nr. 21(2), 1991, pp. 443–468.

⁴ Cautras, Bruno și Grunberg, Gerard, *Les attitudes a l'égard de la construction européenne traduisent-elles une biais elitiste et si oui, comment l'expliquer?* colloque, de l'AFSP, Bordeaux, 27–29 aprilie, 2006.

⁵ S-a apelat la analiza factorială a corespondențelor multiple. Primul factor atribuie fiecăruia dintre cei 24 772 de respondenți din întreaga Uniune Europeană un scor factorial, care se constituie ca cel mai bun codaj posibil pentru acești subiecți, în spațiul celor cinci indicatori selectați, acest factor punând în opoziție itemii de răspuns negativ cu cei de răspuns pozitiv vizavi de Uniunea Europeană. Deci, pe un continuum de note, fiecare dintre respondenți a obținut un scor factorial care este cu atât mai „proeuropean” cu cât „pattern-ul” propriu de răspunsuri se apropie de „tipul ideal”, unde toate răspunsurile date sunt pozitive și favorabile Uniunii Europene. S-a apelat, totodată, și la analiza de regresie logistică, pentru a vedea care este contribuția fiecărei părți la explicația generală a unei variabile.

În tabelul nr. 1 sunt redate procentele de susținere a UE pentru diferitele poziții ale fiecărei variabile. A rezultat că, pentru toate variabilele utilizate, există diferențe interne importante. Astfel, susținerea Europei Unite este mai ridicată la categoriile *specialiști cu studii superioare* și *studenți*, comparativ cu categoriile *muncitori* și *șomeri*. Este, de asemenea, mai ridicată la cei care au nivel de școlarizare mai înalt, la tineri, la bărbați, la locuitorii marilor orașe.

Tabelul nr. 1

Susținerea puternică a Europei Unite printre subiecții din 25 de țări din UE

a)	
Situația profesională	Susținere puternică – % -
Independent	55,7
Specialiști cu studii superioare	63,2
Salariat	55,3
Muncitor	44,1
Casnică	47,6
Șomer	43,3
Pensionar	45,3
Student	61,2
Total eșantion	50

b)	
Vârsta la terminarea studiilor	Susținere puternică – % -
Mai puțin de 16 ani	40,4
16–19 ani	47,6
20 ani și peste	58,9
Total eșantion	50

c)	
Vârsta respondenților	Susținere puternică – % -
15–24 ani	57,1
25–34 ani	53,1
35–44 ani	50,1
45–54 ani	48,7
55–64 ani	49,2
65 ani și peste	44,9
Total eșantion	50

d)	
Sex	Susținere puternică – % -
Masculin	54,4
Feminin	49,4
Total eșantion	50

e)	
Tipul de habitat	Susținere puternică – % -
Localitate rurală	45,5
Oraș mic sau mijlociu	49,4
Oraș mare	57,0
Total eșantion	50

Sursa: Eurobarometrul 2004, apud. Bruno Cautres și Gerard Grunberg.

Analiza celor cinci indicatori ai susținerii europene arată că diferențierea după statutul profesional este mult mai mică decât în cazul variabilelor sociodemografice. Această diferențiere, având același sens, se întâlnește, practic, în toate cele 25 de țări analizate din Bătrâna Europă și din Noua Europă, indiferent de specificul național, cultural, politic sau economic al acestora. Peste tot, persoanele mai puțin instruite, femeile, șomerii, muncitorii, locuitorii satelor dau o susținere mai slabă pentru integrarea europeană. Dimpotrivă, în toate țările, dincolo de specificul fiecăreia, profesiile care necesită o calificare mai înaltă, cei cu o școlarizare mai îndelungată, bărbații, tinerii, locuitorii marilor orașe dau ponderi mai mari de suport pentru o Europă Unită. De altfel, în mare măsură același lucru se întâmplă și în România.

De aici rezultă anumite grupuri-țintă care trebuie convinse de necesitatea și caracterul benefic al proiectului european și abordate prioritar de către elitele pro-europene care au în sarcină acest demers. Ele sunt alcătuite din bătrâni, șomeri, muncitori necalificați, pensionari, țărani etc. Aceștia aparțin, de fapt, unor categorii mai puțin favorizate, aceasta fiind și cauza pentru care au tentația să aprecieze că integrarea se va face indiferent dacă se vor opune sau nu ei înșiși.

O altă variabilă supusă analizei, în corelație cu susținerea forte a Uniunii Europene a fost cea a sentimentului de identitate națională sau europeană. Rezultatele au fost cele așteptate, și anume: cu cât predomină sentimentul de identitate națională, cu atât mai redusă va susținerea proiectului de integrare europeană; cu cât precumpănește sentimentul identității europene, cu atât susținerea forte va avea mai mulți aderenți.

RAPORTAREA POPULAȚIEI RURALE LA INTEGRAREA ÎN UE

Așa după cum Europa însăși se prezintă în manieră stratificată și cu mai multe viteze, tot așa și **România prezintă un clivaj marcant între cele două medii sociale** ale sale, respectiv între rural și urban. Decalajul de dezvoltare între cele două tipuri de comunități a determinat pe mulți să aprecieze că satul actual românesc este în mare măsură decuplat de la realitățile și cerințele începutului de mileniu trei, decuplare datorată lipsei aproape cronice de proiecte de dezvoltare în care să fie inclus și mediul rural, respectiv agricultura și infrastructura rurală, din partea guvernelor care s-au succedat din 1989 până astăzi. În rândul acestei populații s-au realizat, în 2002–2003 și 2005–2006, două Eurobarometre rurale de către Fundația pentru o Societate Deschisă (FSD). Cercetarea a vizat, în ambele situații, **măsurarea percepției populației rurale privind valorile europene și a gradului de asumare a acestora**⁶.

⁶ Vezi *Eurobarometrul rural*, ediția a doua, *Valori europene în sate românești*, proiect finanțat de UE prin programul PHARE de microproiecte – *Fondul Europa*, Fundația pentru o Societate Deschisă, capitolul *Așteptări și cunoștințe legate de Uniunea Europeană*, coordonator științific Dumitru Sandu, coordonator general al Programului Ovidiu Voicu, www.osf.ro. Eșantionul a cuprins 1 516 persoane (adulte), fiind reprezentativ pentru mediul rural; tipul eșantionului – stratificat, probabilistic, bistadial. Criteriile de stratificare utilizate au fost: aria culturală (18) și gradul de dezvoltare a localităților (pe trei categorii).

Gradul de încredere în Uniunea Europeană a fost divizat în două categorii/ trepte de încredere: 1) deloc, foarte puțină și puțină și 2) multă și foarte multă (corespunzând cu susținerea slabă și puternică analizată în cazul Eurobarometrului din cele 25 de țări din Uniunea Europeană). Rezultatul la această primă întrebare a arătat că, în rândul populației rurale românești, Uniunea Europeană se bucură de o încredere slabă pentru 33% și de o încredere puternică pentru 52% din această populație.

Atitudinea față de proiectul de integrare europeană este măsurată mai circumscris prin răspunsurile la întrebarea: *Dacă duminică viitoare ar avea loc un referendum cu privire la aderarea României la UE, dvs. ați vota pentru sau contra?*. Aceeași întrebare a fost adresată și în prima etapă a Eurobarometrului rural, realizată în 2002. Iată rezultatele:

	2002 (%)	2005 (%)
1. Aș vota pentru	69	72
2. Aș vota contra	4	6
3. Nu aș participa la vot	7	7
4. Nu știu, nu m-am decis	17	13
5. Non-răspuns	3	2

Sursa: Eurobarometrul rural, 2005, p. 22.

Rezultatele confirmă un suport înalt pentru integrare. În intervalul de timp menționat scade ușor sfera indecișilor și a necunoscătorilor.

Ipoteza de tip *nonmaterialism* verificată în ancheta europeană a fost testată și în cercetarea românească și s-a referit la sentimentul pe care îl inspiră integrarea în Uniunea Europeană. A rezultat că suportul pentru proiectul european este, pentru populația rurală românească, puternic motivat și în plan emoțional, inspirând, de regula, speranță și încredere și mult mai puțin neliniște sau neîncredere.

Sursele de informare principale ale sătenilor cu privire la Uniunea Europeană se distribuie, în ordine descrescătoare, pe următoarele categorii de răspuns: televiziune, radio, discuții cu rude, prieteni, colegi, ziare cu apariții zilnice și, în procente nesemnificative, internet, cărți, broșuri, pliante etc.

Procentul celor care nu au prezentat nici un interes pentru problematica integrării europene este, în rândul populației rurale, destul de ridicat (23%), aparținând așa-numitelor categorii inerte, de la care nu se așteaptă o implicare semnificativă în proiectul european.

Media gradului de cunoaștere cu privire la Uniunea Europeană este destul de redusă în rândul sătenilor: 3,2 în 2002 și 3,6 în 2005 (pe o scală de la 1 la 10, în care 1 semnifică necunoaștere totală, iar 10 cunoaștere totală).

Expectanța sătenilor în legătură cu viața în România (în general) după aderare este deosebit de înaltă: 67% dintre respondenți consideră că viața în România va fi mai bună după aderare, 9% că va rămâne la fel, 13% că se va înrăutăți, restul de 11% nu știu, nu pot evalua impactul aderării. Entuziasmul

devine mai ponderat atunci când se particularizează expectanța cu propria situație a subiectului, deși se menține și în acest caz o foarte înaltă așteptare pozitivă: 65% dintre subiecți apreciază că viața lor personală va fi mai bună după aderarea europeană a României.

Întrucât actul de aderare este doar începutul unui proces îndelungat de integrare propriu-zisă în structurile și instituțiile europene, așa cum era de așteptat speranțele de ameliorare vizează un orizont de timp mai îndelungat. Astfel, dintre cei care se așteaptă ca viața lor și a românilor în general să fie mai bună după integrarea europeană, 11% apreciază că acest lucru se va întâmpla din primul an, 36% după 2–3 ani, 17% după 4–5 ani și 21% fixează orizontul de timp la peste 5 ani. Restul subiecților nu pot aprecia deloc durata procesului de ameliorare reală a vieții lor.

Ipoteza explicației atitudinii de susținere puternică a integrării în termeni de cost/ beneficiu a fost verificată și în cercetarea în rândul populației rurale (tabelul 2).

Tabelul nr. 2

Opinii cu privire la consecințele aderării

	Ar scădea		Ar rămâne la fel		Ar crește		N.S.	
	2002	2005	2002	2005	2002	2005	2002	2005
Șansele de a vinde produsele obținute în gospodăria dvs.	5	10	26	26	29	41	39	23
Subvențiile pentru agricultură	4	9	16	13	38	57	21	20
Posibilitatea de a pune pe picioare propria firmă agricolă sau zootehnică	5	13	24	18	27	30	41	39
Șansele tinerilor din sat de a găsi un loc de muncă	6	11	18	12	41	54	34	23
Veniturile dvs. și ale gospodăriei	3	24	27	18	32	28	37	30

Sursa: Eurobarometrul rural, 2005, p. 30.

Pe măsură ce se apropie momentul aderării are loc o conștientizare (prin informare) mai limpede a raportului cost–beneficiu, de aici rezultând, conform rezultatelor din tabelul anterior, cel puțin patru tendințe majore :

- crește numărul pesimiștilor (se dublează), respectiv al celor care intuiesc sau află despre riscurile integrării pentru viața lor;
- crește, concomitent, numărul optimiștilor, respectiv al celor care află că, într-un domeniu sau altul, viața lor s-ar putea ameliora prin integrare;
- scade spectaculos (și este vorba doar de evoluția cunoașterii în patru ani) ignoranța în legătură cu consecințele concrete ale intrării României în structurile formale ale Comunității Europene;

– scade semnificativ și ponderea celor care apreciază că, după aderare, viața lor ar rămâne la fel.

Conștientizarea impactului integrării asupra vieții lor este în creștere printre locuitorii satelor din România, atât în ceea ce privește riscurile, cât și avantajele de care se pot bucura prin procesul de aderare–integrare europeană.

Deși datele la care au avut acces nu s-au referit și la analiza corelativă a atitudinii cu variabile sociodemografice, precum statutul ocupațional, vârsta, sexul sau gradul de izolare față de marile aglomerări urbane, totuși este probabil ca, precum s-a întâmplat și în cazul celor 25 de țări europene analizate mai înainte, pesimiștii să se recruteze, prioritar, din rândul grupurilor sociale mai puțin favorizate (persoanele în vârstă, șomerii, muncitorii, femeile, locuitorii satelor izolate etc.). Mulți sunt tentați să caracterizeze această categorie drept „perdanții integrării”, aceasta poate și pentru că ei înșiși declară că nu se regăsesc în nici o strategie națională sau regională de dezvoltare promovată în spațiul public de către decidenții politici.

Un aspect care iese din *pattern*-ul descris mai înainte și care este demn de semnalat se referă la veniturile personale și ale familiei. Conform rezultatelor din tabelul anterior, numărul pesimiștilor, respectiv al celor care nu sunt de acord cu afirmația că veniturile lor vor spori după aderare, a crescut foarte mult: s-a mărit, concomitent, de opt ori, ponderea celor care consideră că, dimpotrivă, veniturile le vor scădea și, în sfârșit, s-a redus aproape la jumătate numărul celor care apreciază că veniturile lor vor rămâne aceleași.

Creionăm, în cele ce urmează, câteva trăsături ale profilului săteanului român față în față cu integrarea europeană în momentul actual:

- a. aproape trei sferturi dintre locuitorii satelor susțin integrarea în UE;
- b. două treimi așteaptă îmbunătățiri după aderare–integrare.

Predomină, cu alte cuvinte, optimismul și încrederea, dar acestea sunt tot mai temperate, pe măsura creșterii informațiilor, temperare dictată și de conturarea unei convingeri tot mai ferme că, pentru mulți dintre ei, schimbarea în bine nu va apărea în primul an, ci în 2–3 ani, sau în 4–5 ani, sau, pentru cei mai defavorizați, niciodată.

CONCLUZII

Succesul procesului integrator al României rurale în Europa dezvoltată depinde, în mare măsură, de atitudinile și percepțiile populației rurale față de proiectul european. Dar aceasta reprezintă, la rândul ei, doar o fațetă a problemei. În realitate, pentru ca integrarea satului românesc în Uniunea Europeană să fie cu adevărat un proces de succes este nevoie de ceva mai mult decât de ameliorarea unor percepții, reprezentări și atitudini. În plus, nici acestea nu pot fi schimbate altfel decât prin schimbarea actualei stări de fapt a României rurale.

O analiză, chiar superficială, a **stării actuale a spațiului rural românesc conduce la un diagnostic deloc favorabil:**

– cerința ca tranziția de la agricultura centralizată la o economie de piață, prin valorificarea în cea mai mare măsură a capitalului antropizat și a infrastructurii economice existente, s-a realizat, mai degrabă, haotic și, oricum, total nesatisfăcător și necorespunzător, având, cel mai adesea, un efect de distrucție și nu unul de refolosire, în noile condiții⁷;

– imperativul creșterii economice agro-alimentare nu numai că nu s-a pus în lucru, dar a lipsit cu desăvârșire, în realitate economia rurală cunoscând un declin major și continuu, de 17 ani încoace;

– capitalul uman a cunoscut o degradare la fel de dramatică ca și cel economic, atât din punctul de vedere al pregătirii profesionale și, în general, al educației, cât și al îmbătrânirii și al fenomenelor demografice, care descriu o slabă calitate a vieții, precum morbiditatea și mortalitatea;

– prezervarea și protecția resurselor de mediu ca una dintre cerințele principale ale dezvoltării durabile a spațiului rural nu s-a realizat, din păcate, nici ea, ci, dimpotrivă, se poate constata o degradare vizibilă a mediului, cu efecte marcante – deja manifeste – de genul inundațiilor, al alunecărilor, al amenințării ecosistemului Deltei Dunării etc.

Va fi mai mult decât necesară **o armonizare a tuturor politicilor care vizează satul**, a celor economice cu cele sociale și sanitare, cultural-spirituale etc. Decidenții politici care creionează astăzi strategii naționale de dezvoltare și de integrare europeană vor trebui ca, măcar acum, să nu mai omită satul, adică aproape jumătate din populația țării și mai mult de jumătate din teritoriu, din aceste proiecte.

Cauzele pentru care avem actualmente de-a face cu o criză profundă a satului se regăsesc, în primul rând, în modul în care s-a asigurat sau, mai degrabă, nu s-a asigurat în ultimii 17 ani accesul echitabil la resurse, pentru această parte importantă din societatea românească. Practic, în toți acești ani guvernării care s-au succedat nu au formulat și pus în lucru nicio politică rurală autentică, eficientă și echitabilă, prin politica rurală înțelegând, evident, toate palierele vieții satului. Disparitățile imense dintre satele și orașele românești de astăzi, vizibile în toate statisticile naționale, sunt o dovadă grăitoare a acestor concluzii.

Se impune **un nou contract social al statului român cu satul românesc, pe baza unei concepții noi cu privire la accesul la resursele dezvoltării, începând chiar cu accesul real și echitabil la fondurile europene destinate dezvoltării agriculturii și satului**. În caz contrar, există riscul ca la aceste resurse substanțiale să nu poată accede cei mai mulți locuitori ai satelor, ci doar câțiva favorizați, care nici măcar nu sunt cei mai în nevoie și, deci, cei mai îndreptățiți. Este nevoie, cu

⁷ Vezi, pe larg, Cotigaru, B., Petrescu, V., Roșca, I. Gh. (coord.), *Reconstrucția durabilă. Principii și acțiuni*, Editura ASE București, 2004 și Bădescu I., (coord.), *Viața și moartea în satul românesc*, Editura Mica Valahie, București, 2006.

alte cuvinte, de o **perseverență și responsabilă sincronizare între toate componentele unei politici rurale centrate pe ameliorarea potențialului uman al satului**, singurul capabil să asigure cu adevărat dezvoltarea durabilă a satului și, prin aceasta, integrarea cu succes în spațiul european unit.

BIBLIOGRAFIE

1. Anderson, C. J., Caltenthraeer, K., *The Dynamics of Public Opinion toward European Integration, 1973–1993*, în „European Journal of International Relations”, vol. 2, nr. 2, pp. 175–199, 1996.
2. Anderson, C. J., *When in doubt use proxies: attitudes toward domestic politics and support for european integration*, în „Comparative Political Studies”, nr. 31(5), pp. 569–601, 1998.
3. Bădescu, Ilie, (coord.), *Viața și moartea în satul românesc*, Editura Mica Valahie, București, 2006.
4. Becker, S.G., *Capitalul uman. O analiză teoretică și empirică cu referire specială la educație*, Editura All, București, 1997.
5. Belat, C., *Les logiques sociologiques de soutien au processus d'integration européenne: éléments d'interprétation*, în „Revue Internationale de Politique Comparée”, vol. 9, nr. 1, 2002, pp. 11–19.
6. Boldrin, M., Canova, F., *Inequalities and Convergence Recording European Regional Politics*, „Economic Policy”, 2001.
7. Bollen, F., Hartwig, I., Nicolaidis, P., *Fondurile structurale ale UE dincolo de Agenda 2000. Reformă și implicații pentru actualele și viitoarele state membre*, Editura Economică, București, 2001.
8. Carruba, C. J., *Net financial transfer in the European Union*, în „Journal of Politics”, 59(2), pp. 469–496, 1997.
9. Carruba, C. J., *The electoral connection in the European Union politics*, în „Journal of Politics”, 63(1), 2001, pp. 141–158.
10. Cautras, B., Grunberg, G., *Les attitudes à l'égard de la construction européenne traduisent-elles une biais elitiste et si oui, comment l'expliquer?*, Colloque de l'AFSP, „Une Europe des élites?”, Bordeaux, 27–29 aprilie, 2006.
11. Cotigaru, B., Petrescu, V., Roșca, I. Gh., (coord.), *Reconstrucția durabilă. Principii și acțiuni*, Editura AES, București, 2004.
12. Dahrendorf, R., *Conflict social modern. Eseu despre politica libertății*, Editura Humanitas, București, 1996.
13. *** *Eurobarometrul rural*, ediția a doua, „Valori europene în sate românești”, 2005, www.osf.ro.
14. Dobrescu, P., *Europa cu mai multe viteze: tentații și vulnerabilitate*, în vol. „Aderarea României la Uniunea Europeană. Bătălia cu timpul”, Simpozion Științific Internațional, Editura Economică, București, 2004.
15. Gabel, M., *Public Support for European Integration: An Empirical Test of Five Theories*, în „Journal of Politics”, 60(2), 1998, pp. 333–354.
16. Goldin, J., Winters, L.A., *The Economics of Sustainable Development*, OECE ICEPR, Cambridge, University Press, 1995.
17. Hallet, M., *National and Regional Development in Central and Eastern Europe: Implications for EU Structural Assistance*, în „Economic Papers”, nr. 120, 1997.
18. Held, H., McGrew, A., Goldblatt, D., Persaton, J., *Transferuri globale. Politică, economie și cultură*, Editura Polirom, Iași, 2004.

19. Jansen, J.H., *Postmaterialism, cognitive mobilisation and public support for European Integration*, în „British Journal of Political Science”, nr. 21(2), 1991, pp. 443–468.
20. Marks, G., Hooghe, L., *Does identity or economic rationality drive public opinion on european integration?*, în „Political Science and Politics”, 37(3), 2004, pp. 415–420.
21. McLaren, L., *Public Support for European Union: Cost/Benefit Analysis Perceived Cultural Threat?*, în „Journal of Politics”, 64(2), 2002, pp. 551–566.
22. Paul, T. V., Hall, J., (coord.), *International Order and the Future of World Politics*, University Press, Cambridge, 1999.
23. Păun, O., *Restructurarea agriculturii și dezvoltarea rurală în România în vederea aderării la UE*, Editura Agroprint, Timișoara, 2000.
24. Pond, E., *Renașterea Europei*, Editura Pandora XX, Târgoviște, 2003.
25. Popeți, C., *Paradigma europeană. Provocările construcției europene*, Editura Eurolit, Timișoara, 1999.
26. Prodi, R., *O viziune asupra Europei*, Editura Polirom, Iași, 2001.
27. Rădulescu, C. V., *Politica dezvoltării rurale în contextul integrării europene*, în vol. „Aderarea României la UE. Bătălia cu timpul”, Editura Economică, București, 2004.
28. Sanchez-Cuenca, Ignacio, *The political basis of support for European integration*, în rev. „European Union Politics”, nr. 1(2), 2000, pp. 147–171.
29. Somton, R., *Vestul și restul*, Editura Humanitas, București, 2004.
30. Stern, S., Seligman, E., (eds.), *Desperately Seeking Europe*, Arhetype Publication Ltd., 2003.

This study compares two types of population: on the one hand, the Romanians and, particularly, the rural population, and on the other hand, European people resulting from the other 25 countries which have joined the European Union before Romania.

The object of this comparison was the positive or negative attitudes regarding the European project.

We may say that there is, at least, one thing that makes the difference between these two types of people: Romanian population, including the rural one, is much more optimistic about the benefits brought out by the European integration than Europeans resulting from the other 25 countries.

We may also say that some social categories, like peasants, unskilled workers, unemployed or old people have the same reaction to the benefits of European Union: there is no such thing for themselves. So, they are, beyond the country of origin, against integration; they prefer rather to reject the European project than to approve it.